

vati srednjoškolska omladina, ide sistematski za ubijanjem vjere u dušama srednjoškolske omladine.

»Radi se kao po jednom sistemu, te bi se duša učenikova što više udaljila i otudila od Boga... Učenik, koji si usvoji poglede na život iz udžbenika što sam ih ja u ruci imao, mora da srednju školu ostavi nesamo kao bezvjerac nego i zagrižen neprijatelj katoličke Crkve.« (Uvodne riječi).

Podvrgao je potankom ispitivanju pojedine stavke, što se dotiču vjere i morala, katoličke Crkve i njezinih propisa, ustanova, običaja. Uzeo je pod oko ove udžbenike: a) Jovan Erdeljanović: Osnove etnologije, b) Radmilo Vučić: Osnovi pedagogike, c) Danilo Vulović: Opšta istorija staroga veka, d) M. Suhotin: Istorija staroga veka, e) Vaso Popović: Zgodovina starega veka, f) Vulović-Djerić: Opšta istorija srednjega veka, g) Vasilj Popović: Opšta istorija srednjeg veka, h) Danilo Vulović: Opšta istorija novoga veka, i) Zrnić L.: Istorija novoga veka, j) Đ. Lazarević: Istorija Jugoslovena za srednje i stručne škole. Podaci su uvijek doneseni u vezi s kontekstom, tako da se o nekom »čupanju« pojedinih stavaka ne može i ne smije govoriti. Svi ti podaci dokazuju gore postavljenu tvrdnju: srednja škola nam odgaja omladinu u materijalističkom naziranju na svijet i život.

Ne bi nam ni kao ljudima ni kao kršćanima bilo svejedno, kad bi ovi srpski autori samo svoju srpsku djecu odgajali u tom bezvjerskom duhu. Ali kad nam oni truju i našu hrvatsku uzdanicu, našu nadu za budućnost roda, onda im moramo doviknuti: dosta smo dugo mirno i s bolju u duši gledali, kako s ostalim svojim pomagačima s ove i s one strane Save rastačete sav društveni i državni život, unoseći u nj na svim poljima zarazne klice raspadanja. Više toga ne ćemo dopustiti... I što nam duševna ogorčenost uslijed vašega postupka bude jača, to će naš odgovor biti po vas teži i sudbonosniji... Vi, znamo, ne marite, kuda to vodi... ali mi, koji živimo u uvjerenju, da nam nema opstanka bez kršćanstva, koje su nam naši oci namrijeli, ne ćemo skrštenih ruku gledati, kako vi čupate tu vjeru iz srđaca naše djece i pripravljate nam boljševičku i komunističku budućnost.

Biskup dr. Srebrnić prosvjeduje na koncu svojih dokumentarno iznesenih navoda. Mi se tome prosvjedu priključujemo! Dodajemo još: uložiti ćemo sve sile, da se sa stanjem stvari u ovom slučaju upoznaju i najširi narodni slojevi, pa da tako dobiju još jedan dokaz više, kuda ih vodi bezvjerska inteligencija u Jugoslaviji.

A. Ž.

Giovanni Papini: Povijest Kristova. Preveo dr. Fran Binički. Senj 1936. 8°, str. 490. Tisak Tipografije u Zagrebu.

Glavovito i neobično popularno djelo velikog talijanskog pisca Giovannia Papinija »Povijest Kristova« izašla je ovih dana u hrvatskom prijevodu u izdanju Zbora duhovne mladeži u Senju. U knjizi se nalazi sedam umjetničkih priloga od Ivana Meštrovića. Prijevod je vrlo lijep, jezik bez prigovora. Zbor je duhovne mladeži u Senju na ovaj način proslavio devedesetgodišnjicu svoga rada.

Papinijeva knjiga je svakako najinteresantnija biografija Kristova. Papini je ovdje i pjesnik, i filozof i historik. Svu širinu svoga neobičnog talenta upotrebio je, da što reljefnije prikaže golemu figuru Isusa Krista, što mu je doista i uspelo u najvećoj mjeri. Kristova ličnost je živa. Čitajući ovu knjigu čitač osjeća neposrednu blizinu Kristovu. Umjetnik Papini je znao, bez naučne aparature, primaknuti ono daleko vrijeme, a u isti mah, u nizu posebnih rasprava, izložiti ono najsilnije u Kristovoj nauci, što mora zanimati suvremenog čitača. Ova knjiga, napisana u vrijeme duhovne krize, koju je proživljavao ovaj istaknuti talijanski mislilac, daje odgovore na mnoge sumnje suvremenog intelektualca bez obzira, da li je u svome srcu sačuvao Kristovu nauku ili je s njom prekinuo. Zato Papinijevu knjigu čita s jednakim interesom i vjernik i nevjernik. Obojica nalaze u knjizi mnoštvo pobuda, mnoštvo odgovora na svoje sumnje. Uspjeh, koji je knjiga postigla u čitavom svijetu, najbolje govori, kako je napisana za suvremenog čovjeka i od čovjeka, koji je kao rijetko koji suvremeni intelektualac lutao i tražio istinu. Bez sumnje će isti uspjeh postići ova knjiga i kod naše čitalačke publike. Ne bi smjelo biti ni jednog suvremenog intelektualca, koji ne bi pročitao ovo kapitalno djelo o životu i nauci Isusa Krista, ako ne već radi ničega drugoga, a ono radi toga, da pravilno shvati veličanstvenu Isusovu nauku, o kojoj se toliko govori i piše, a tako je malo ljudi razumiju, a još manje slijede.

Knjiga je opremljena prvorazredno, obasiže skoro pet stotina stranica, uvezana je u platno, a cijena je 80 dinara (Izdanje ćirilicom stoji 180 din) a kartonirani primjerak 65 dinara. Naručuje se kod Zbora duhovne mladeži, Senj, Hrvatsko Primorje.

J. Teodorowicz: Konnersreuth im Lichte der Mystik und Psychologie. 8°, 535 S. Salzburg-Leipzig (Verlag Anton Pustet) 1936. RM. 9.—.

Kritika ove knjige je iz više razloga delikatna. Prvo: obzirom na sadržaj; drugo: obzirom na metodu; treće: obzirom na piščevu osobu (pisac je nadbiskup armenskog obreda u Lavovu).

Pojave u Konnersreuthu nalaze se danas u znanstvenom pogledu u tako očajnom stanju, da je za sada o njima zapravo onemogućen svaki znanstveni sud. Tim više treba naglasiti da pisac naučne knjige o Konnersreuthu mora od početka do konca hladnokrvno i nepristrano promatrati svoj predmet. U našem je slučaju pisac već unaprijed uvjeren o vrhunarnosti konnersreuthskog zbivanja. Uslijed toga njegovo inače mirno raspravljavanje mjestimice prelazi u polemiku, u energično osuđivanje protivnika. Pisac je mogao predvidjeti sudbinu svoje knjige i utoliko je unaprijed morao biti spreman da se podvrgne znanstvenoj kritici.

Nije običan gest pristojnosti, kad naročito naglasim da je pisac ove knjige vanredno dobro verziran u mističnoj i psihološkoj literaturi. On bez sumnje raspolaže potrebnim teoretskim znanjem da znanstveno raspravlja o Konnersreuthu. K tomu je češće lično bio u Konnersreuthu, a još i danas uživa »naročito povjerenje« Terezije Neumann. Možda je baš ova okolnost postala zaprekom za čisto znanstveno prosuđivanje Terezijinih doživljaja. Knjiga je u stvari više apologija Konnersreutha nego nepristran pokušaj znanstvenog tumačenja činjenica.

Osnovno pitanje oko Konnersreutha je još uvijek ovo: Je li istina da Terezija Neumann već punih deset godina ništa ne jede i ne pije?

Još 1927 godine bila je Terezija 15 dana i jedan sat pod strogim liječničkim nadzorom. Ustanovljeno je bilo, da ona za sve to vrijeme nije ništa ni jela ni pila. Međutim, budući da je taj pregled bio izvršen u samoj kući Terezije Neumann, tražili su neki liječnici da se ona još jedanput podvrgne liječničkom pregledu u jednoj »neutralnoj klinici«. Bavarski biskupi su taj zahtjev prihvatili, misleći da će na taj način prema današnjim znanstvenim metodama ugušiti sve prigovaranje. Pa ako bi se bilo ispostavilo da se radi o prijevari, opet bi u najboljem smislu bilo posluženo Crkvi.

Otac Terezije Neumann nije pristao na tu biskupsku želju, navodno iz razloga što mu je jedan svećenik bio pripovijedao kako su liječnici u svoje vrijeme mučili stigmatiziranu Anu Katarinu Emmerich, i što je na svoje uši čuo kako je jedan od liječnika rekao za Tereziju: Neka samo dođe na kliniku, dat ćemo joj katoličke injekcije!

Pisac je nastojao dokazati, da je svaki daljnji pregled Terezije suvišan. Razumije se da je u tom pitanju nadležan liječnik osim ako se ispostavi da se njegov sud osniva na predrasudama. Ja sam ovih dana dobio u ruke spis jednog katoličkog liječnika, dra. Deutscha iz Lippstadta, po kojem bi petnaestodnevni liječnički pregled Terezije bio nedovoljan, i to naročito zato, jer su sami liječnički propisi za taj pregled bili tobož promašeni. Prvo, jer je Terezija bila u neprestanom doticaju sa svojom običnom okolinom. Drugo, jer su bolničarke tobože bile nesposobne da otkriju spletke jedne histerične osobe. Treće, jer je pregled mokraćne tobože najvećom vjerojatnošću pokazao da je Terezija prije i poslije petnaestodnevnog pregleda uzimala hranu, itd. Čini mi se da su ove »sumnje« pretjerane i utoliko neopravdane.

Pisac emfatički dokazuje vjerodostojnost kako Terezije tako i cijele njezine okoline. Međutim, nije uvijek jasno da li se ta vjerodostojnost tek dokazuje ili već pretpostavlja. Istina, to isto važi u drugom obliku i za protivnike. Histerijom se tumači sve što je još nejasno i nerazumljivo, a histeričnim osobama pripisuju se sve moguće i nemoguće vještine.

U psihološkom pogledu je važno pitanje, da li Terezija u stanju velike ekstaze ima svijest da je ona Terezija Neumann iz Konnersreutha. Prema dosad poznatim svjedočanstvima očevidaca čini mi se da se Terezija u običnom životu uistinu sjeća svojih ekstatičnih doživljaja kao događaja svoje prošlosti. Utoliko je i somnambulizam kod nje isključen, jer somnambulant u budnom stanju ne zna više ništa o onome što je u somnambulnom stanju doživio. Štoviše, somnambulant ne zna ni za samu činjenicu svojih somnambuličnih doživljaja. Ali u našem slučaju pitamo sad i obratno, da li je Terezija u ekstatičnom stanju, i to u stanju takozvane velike ekstaze, još uvijek Terezija Neumann iz Konnersreutha. Ako bi ona naime u tom stanju izgubila svijest o svojoj individualnoj osobi te se smatrala drugom osobom, onda bismo imali tipičan slučaj psihopatoloških pojava (dvostruka svijest). To, naravno, po sebi još ne bi moralo biti protiv vrhunaravnosti svih konnersreuthskih pojava — ali o tome bi onda imala mistika da sudi.

Prema iskazima očevidaca Terezijino je pamćenje za vrijeme velikih ekstaza potpuno »iskopčano«. O svojoj prošlosti kao i o budućim ekstazama navodno ne zna ništa. Ona ne vidi i ne čuje što se oko nje zbiva. Njezina svijest je ispunjena samim ekstatičnim zbivanjem.

Na osnovi svojih ličnih opažanja i bilježaka pokušao je preuzvišeni pisac dokazati, da Terezija Neumann u svim svojim doživljajima uprkos »iskopčanom« ili »ukopčanom« pamćenju ima uvijek istu svijest o svojoj individualnoj osobi. Veli da je Tereziji za vrijeme jednog ekstatičnog doživljaja dao jedno pismo, koje je ona samo rukom uhvatila te odmah opisala duševno stanje dotičnog autora i rekla: Kad se budem vratila sa svog dugog puta, bavit ću se ovim pismom. — Iz toga zaključuje pisac (str. 223—224), da je Terezija u velikoj ekstazi sačuvala svijest, da je ona baš ona ista Terezija Neumann, koja je rođena u Konnersreuthu i koja živi u Konnersreuthu, iako je ona u doživljajima same ekstaze sebi svijesna da hoda po jerosolimskim ulicama i da se nalazi među onim svijetom.

Teško je sa čisto znanstvenog stanovišta prihvatiti taj dokaz. Tu je samo govor o »ekstatičnom stanju«, pa stoga još uvijek ne znamo sigurno da li se ovdje uistinu radi o pravoj velikoj ekstazi. Nije naime razumljivo, kako je Terezija u stanju velike ekstaze mogla dati neki odgovor, na kojem se baš osniva cijeli dokaz, dok naprotiv znamo, da ona za vrijeme velike ekstaze jednostavno ne postoji za svoju okolinu. Još manje znamo da li se radi o takvim trenucima, u kojima je Terezijino pamćenje prošlosti potpuno »iskopčano«. A morali bismo baš znati da je u Tereziji ostala svijest da je ona i u tim trenucima »iskopčanog« pamćenja prošlosti ona ista osoba iz Konnersreutha.

Mnogi će se možda pitati: Čemu ovo minuciozno raspravljanje? Čemu ovo sitničarsko znanstveno cjepidlačenje? — Najbolji odgovor na ta pitanja je povijest samih stigmatiziranih, koja nam nalaže najveći oprez i nepodmitljivu kritičnost. Tu, razumije se, postoji ujedno pogibelj »hiperkritičnosti«, koja može onemogućiti svako istraživanje i koje se stoga treba čuvati. Ali s druge strane ne možemo zahtijevati da se znanost svojim ugledom založi za jednu stvar prije nego što je prema svojim inače važećim metodama tačno ispitala sve potrebne preduvjete.

Uprkos ovim osnovnim primjedbama moramo priznati da će ova knjiga u konnersreuthskoj literaturi zauzeti jedno važno mjesto. Ona će svoju vrijednost i za kasnija stoljeća zadržati. Naravski ne kao plod »neprijekornog« znanstvenog istraživanja, nego kao vrijedno svjedočanstvo jednog velikog i utoliko pristranog prijatelja Konnersreutha, koji je nastojao da na znanstvenoj osnovi opravda svoje lično uvjerenje o vrhunarnosti konnersreuthskih događaja.

Još nije vrijeme da se napiše znanstvena knjiga, koja bi mogla računati s općim priznanjem javnosti. Takozvani konnersreuthski krug ne podnosi nikakvu kritiku, a protivnici toga kruga nemaju pristupa u kuću Terezijina oca. Uslijed toga su i jedni i drugi ogorčeni, pa se odveć lako prenagle u svojim sudovima za ili protiv Konnersreutha. Ja sam tek nedavno pokazao u svojoj knjizi »Konnersreuth u svijetlu psihologije reli-

gije« (izdanje Zbora duhovne mladeži zagrebačke), da je Konnersreuth u znanstvenom pogledu na mrtvoj tački, te da znanost prema današnjem stanju stvari u pitanju o Konnersreuthu mora odustati od svakog konačnog suda, od negativnog i od pozitivnog, ako ne će samu sebe osuditi.

Dr. Vilim Keilbach.

Caroli Fidelis Savio: Ad sigillum sacramentale animadversiones, Taurini apud Casanova & Co, 1936, 8°, str. 81, Lit. 10.

Autor je mišljenja, da ni u staroj ni u savremenoj bogosloviji nijesu dostatno istumačeni ni pojam, ni osnovica obveze ispovjedne tajne. Čak protuslovlja nalazi kod pojedinih autora, osim toga, što im je, veli, izlaganje nepotpuno i neizvjesno. On po redu iznosi tekst, kojim ovu obvezu tumače Sporer, Collet, Card. D'Annibale, Scavini, Genicot, Bucceroni, Berardi, Lehmkühl i Sv. Alfonz Liguori, pa pokazuje, kako se iz toga teksta ne daje dokazati, da je obveza ispovjedne tajne per se illicita, nego u najbolju ruku nedozvoljena s razloga što: a) vrijeda pokornikovo pravo na tajnu, ili b) što njemu samome škodi ili c) što bi ispovijed postala vjernicima mrska, kad bi se mogli bojati da će njihova povjerena tajna biti odana. U obrazloženju, što ga pojedinci redovno navode osniva se ova obveza na prirodnom pravu, na pozitivnom Božanskom pravu i na crkvenoj zapovijedi. Autoru se čini, da ono, što drugi navode za razlog, da je obveza tajne osnovana i na Božanskom pravu, nije dostatno; da stvar ispravno ne tumači ili bolje, da je uopće ne tumači. A sve zato, što sâm pojam sigilli sacramentalis nije kod njih valjan. »aberrant, videtur, a vera notione sigilli...«, str. 13.)

Osnovica ovoj velikoj obvezi, koju svi jednoglasno takovom smatraju, ima se tražiti u samoj prirodi i ustanovi sakramenta pokore. Skrušenost srca, koliko se izvana pokazuje, sama ispovijed grijeha, zadovoljina, to su kao *actus poenitentis materia proxima sacramenti poenitentiae*, osobito sama ispovijed grijeha. Ta je optužba kao vanjski jedan čin, kopčan s duševnom bolju, in *ratione sacramenti* onako, kako je voda u sakramentu krštenja. Otuda slijedi po Božjoj ustanovi, da je povreda te takove materije sakramenta, povreda samoga sakramenta. U tom je imačenju ispovjedna tajna (*sigillum*) stvarno »*obsignatio peccatorum ad iudicium poenitentiale*«. (str. 15.)

Na taj je način u neku ruku zapečaćeno sve, što se u tom poslu ogada; razumljivo je dakle, da je tolika strogost opravdana i zašto se vi bez razlike u tome slažu. (»*Qua obsignatione clauditur et fit divino ire impenetrabilis notitia peccatorum caeterarumque rerum, quae in poenitentiali iudicio acta sunt.*« (str. 17.)

Izvodi nam se autorovi čine stvarno posve umjesni; njegovo obrazženje također zadovoljava. Ono se bliži unutrašnjosti stvari; dostatno osvjetljuje i postavlja na pravo mjesto.

Tek ne će biti možda dobro reći: *Vi hujus obsignationis seu sigilli confessio fit sacramentalis..* (str. 15). Isto tako: *quum igitur divino sigillo confessio fit sacramentalis, idest supernaturaliter elevetur ad esse sacramenti veluti ejusdem materia proxima..* (str. 16) s razloga, što je taj ričaj zavodljiv. Autor istina tumači, što misli, kad se tako izražava;